

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

กองการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองอินทร์
อำเภอคูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ฐานข้อมูล

ภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ชาวบ้าน

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองอินทร์

ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี

บทนำ

ครุภูมิปัญญาไทยหรือที่ยกย่องกันว่าปราชญ์ชาวบ้าน มีความหลากหลายมากมายตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน ซึ่งมีองค์ความรู้ที่มีการหล่อหลอม ซึมซับ บ่มเพาะ คั้นคว่ำ ทดลองโดยใช้วิถีชีวิตของตนเองเป็นห้องทดลองขนาดใหญ่ เพื่อทดสอบความถูกต้องแล้วคิดสรรกลั่นกรองสิ่งที่มีคุณค่าแก่ชีวิต แก่แผ่นดิน ถ่ายทอดให้ผู้อื่นได้สืบสานทั้งที่เป็นมรดกและทั้งที่เป็นสมบัติทางปัญญา ดังนั้น ประสบการณ์ความคิดและวิถีการดำรงชีวิตของครุภูมิปัญญาไทยแต่ละท่านล้วนเป็นขุมทรัพย์ทางปัญญาท้องถิ่น ขอแนะนำครุภูมิปัญญาไทยหรือหรือปราชญ์ ที่น่าสนใจและเรียนรู้วิถีชีวิต / การปฏิบัติงานในตำบลโนนทองอินทร์

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองอินทร์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการจัดทำฐานข้อมูลทะเบียนปราชญ์ชาวบ้านไว้ เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล เพื่อเป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติและเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจ จึงได้จัดทำฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น / ปราชญ์ชาวบ้านในเขตพื้นที่รับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองอินทร์ขึ้น โดยหวังว่าจะเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อย

กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองอินทร์

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น

โดย

องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองอินทร์

ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอกู่แก้ว จังหวัด อุดรธานี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราชการ ๒๕๖๐ มาตรา ๕๗ รัฐต้อง (๑) อนุรักษ์ ฟื้นฟู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ และจัดให้มีพื้นที่สาธารณะ สำหรับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้ง ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชน ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้ใช้สิทธิและมีส่วน ร่วมในการดำเนินการด้วย ภูมิปัญญาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง ช่วยสร้างชาติให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง สร้างความภาคภูมิใจและศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ แก่คนไทย สามารถปรับประยุกต์หลักธรรมคำสอน ทางศาสนาเข้ากับชีวิตได้อย่างเหมาะสมสร้างความสมดุลระหว่างคนกับสังคม และธรรมชาติได้อย่างยั่งยืน ช่วยเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิถีชีวิตของคนไทยให้เหมาะสมได้ตามยุค การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองอินทร์รายได้เล็งเห็น ความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น จึงได้จัดทำโครงการสำรวจฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อให้ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เพื่อสืบสานและอนุรักษ์ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สำคัญและมีประโยชน์ไว้ไม่ให้สูญหายไปจากชุมชน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าฐานข้อมูล ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือปราชญ์ท้องถิ่น เล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนในการศึกษา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน หรือ ปราชญ์ท้องถิ่น ต่อไป

ประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภูมิปัญญา ท้องถิ่น หมายถึงถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้าน คิดค้นขึ้น แล้วนำมาปรับปรุง แก้ไขพัฒนาแก้ปัญหา เป็นทั้ง สติปัญญาและองค์ความรู้ทั้งหมดของชาวบ้าน ดังนั้น จึงมีความครอบคลุมเนื้อหาสาระและแนวทางดำเนินชีวิตในวงกว้าง ภูมิปัญญาท้องถิ่นประกอบไปด้วยองค์ความรู้ใน หลายวิชา ดังที่ สำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาแห่งชาติ(๒๕๔๑) ได้จำแนกไว้รวม ๑๐ สาขา คือ

๑. สาขาเกษตรกรรม หมายถึงถึง ความสามารถในการผสมผสานองค์ความรู้ ทั้ทักษะ และ เทคนิคด้านการเกษตรกับเทคโนโลยี โดยการพัฒนาบนพื้นฐาน คุณค่าดั้งเดิม ซึ่งคนสามารถพึ่งพา ตนเองในสภาวะการณ์ต่าง ๆ ได้ เช่น การทำการเกษตรแบบผสมผสาน การแก้ปัญหา การเกษตร เป็นต้น

๒. สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม (ด้านการผลิตและการบริโภค) หมายถึง การรู้จัก ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลผลิตเพื่อ เชลลการนำเข้าตลาด เพื่อแก้ปัญหาด้าน การบริโภคอย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรมอันเป็นกระบวนการให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถ พึ่งตนเองทาง เศรษฐกิจได้ตลอดทั้งการผลิตและการจัดจำหน่ายผลผลิตทางหัตถกรรม เช่น การรวมกลุ่มของกลุ่มโรงงานยางพารา กลุ่มหัตถกรรม และอื่น ๆ เป็นต้น

๓. สาขาการแพทย์ไทย หมายถึงถึง ความสามารถในการจัดการป้องกันและ รักษาสุขภาพ ของคนในชุมชน โดยเน้นให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองทาง ด้านสุขภาพและอนามัยได้

๔. สาขาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ความสามารถเกี่ยวกับ การจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งอนุรักษ์ การพัฒนา และใช้ประโยชน์จากคุณค่า ของ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน

๕. สาขากองทุนและธุรกิจชุมชน หมายถึง ความสามารถในด้านบริหารจัดการ การค้าการ สะสมและ บริการกองทุนและธุรกิจในชุมชน ทั้งที่เป็นเงินตราและ โภคทรัพย์เพื่อเสริมชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกใน ชุมชน

๖. สาขาสวัสดิการ หมายถึง ความสามารถในการจัดสวัสดิการในการประกัน คุณภาพชีวิต ของคนให้ เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม

๗. สาขาศิลปกรรม หมายถึง ความสามารถในการผลิตผลงานทางด้านศิลปะ สาขาต่าง ๆ เช่น จิต กรรม ประติมากรรม วรรณกรรม ทัศนศิลป์ คีตศิลป์ เป็นต้น

๘. สาขาจัดการ หมายถึง ความสามารถในการบริหารการจัดการดำเนินงาน ด้านต่าง ๆ ทั้ง ของ องค์กรชุมชน องค์กรทางสังคมอื่น ๆ ในสังคมไทย เช่น การจัดการองค์กรของกลุ่มแม่บ้าน ระบบผู้เฒ่าผู้แก่ใน ชุมชน เป็นต้น กรณีของการจัดการศึกษาเรียนรู้ นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาสาขา การจัดการที่มีความสำคัญ เพราะการจัดการศึกษาเรียนรู้ดี หมายถึงกระบวนการเรียนรู้พัฒนา และถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาไทยที่มี ประสิทธิภาพ

๙. สาขาภาษาและวรรณกรรม หมายถึง ความสามารถผลิตผลงาน เกี่ยวกับด้านภาษา ทั้ง ภาษาถิ่น ภาษาโบราณ ภาษาไทย และการใช้ภาษา ตลอดทั้งด้านวรรณกรรมทุกประเภท

๑๐. สาขาศาสนาและประเพณีหมายถึง ความสามารถประยุกต์และ ปรับใช้หลักธรรม คำสอนทาง ศาสนาความเชื่อและประเพณีดั้งเดิมที่มีคุณค่า ให้เหมาะสมต่อการประพฤติปฏิบัติให้บังเกิดผลดีต่อบุคคลและ สิ่งแวดล้อม เช่น การถ่ายทอดหลักศาสนา การบวชป่า การประยุกต์ประเพณีบุญประเพณีข้าว เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

เครื่องจักสานจากไม้ไผ่

นายสุพรรณ จันทะสิงหาญ

บ้านเลขที่ ๔๑ หมู่ ๕ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอคูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ความเป็นมา

งานจักสานไม้ไผ่ เกิดขึ้นโดยการใช้ไม้ไผ่นำมาจัก ผ่า ฉีก ให้เป็นเส้นบาง ๆ แล้วนำมาขัด สาน สอด ไขว้ ขึ้นโครงเป็นรูปทรง ทำเป็นภาชนะ เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ จัดเป็นงานศิลปหัตถกรรม และหัตถกรรม พื้นบ้านที่มีความผูกพันและอยู่คู่กับวิถีชีวิตของ คนไทยมาอย่างยาวนาน แสดงได้ถึงวัฒนธรรมและภูมิปัญญา บรรพบุรุษ มีการสืบทอดกันมาแต่โบราณ มีอยู่ในทุกภาคของ ประเทศ ด้วยเป็นทั้งหัตถกรรมที่เป็นของใช้ในใน คราวเรือนและ ชีวิตประจำวันจนถึงเป็นอาชีพที่เป็นแหล่งรายได้อีกด้วย การสร้างสรรค์งานจักสานไม้ไผ่ต้องใช้ ทั้งภูมิปัญญา ความประณีต ความละเอียดอ่อน และทักษะฝีมือเชิงช่าง ตั้งแต่ การรู้จักคุณสมบัติของไม้ไผ่แต่ ละชนิดที่มีความเหมาะสมกับ การนำมาใช้ประโยชน์ในการจักสาน การเตรียมเส้นเพื่อการสาน ที่เหมาะสมกับ การสานผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด แต่ละรูปแบบ และที่สำคัญคือการสานขึ้นรูปจนสำเร็จเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องจัก สานไม้ไผ่ที่นำไปประโยชน์ใช้สอยตามที่ต้องการงาน หัตถกรรมจักสานไม้ไผ่ จึงยังคงเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้าน ที่ ยังคงมีการสืบทอดต่อกันมา นับจากอดีตกาลจนถึงปัจจุบัน วิธีการจักสาน การสานให้เป็นรูปร่าง รูปทรง และมีลวดลายที่เหมาะสม สัมกับชิ้นงานจักสานนั้น จะประกอบด้วย ๓ ส่วนใหญ่ ๆ คือ ส่วนกัน ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของเครื่องจักสาน เพราะมัก เป็นจุดเริ่มต้นของการสาน เพราะลักษณะกันจะส่งผลถึงรูปทรง ที่จะสร้างต่อไป ดังนั้นส่วนกันจะต้องมีโครงสร้างที่แข็งแรง เหมาะสมสัมพันธ์กับลวดลายและรูปทรงของเครื่องจักสาน ส่วนกลาง เป็นส่วนผนังของภาชนะ อาจมีลักษณะเป็นผนัง ที่ทึบหรือโปร่ง เป็นตากี้แล้วแต่หน้าที่และ

ประโยชน์ใช้สอยของ ภาชนะนั้น ๆ ส่วนกลางของเครื่องจักสานจะเป็นส่วนสำคัญเพราะ เป็นส่วน ที่จะรับ น้ำหนักจากการบรรจุ ซึ่งถ้าหากได้รับการสานดีก็สามารถรับน้ำหนักและทนทานจากแรงกดและแรงดึงจาก ภายในได้ ส่วนปาก จะเป็นส่วนสำเร็จของเครื่องจักสาน โดยส่วน นี้จะต้องสัมพันธ์กับรูปทรงและประโยชน์ใช้ สอย ซึ่งโครงสร้าง ส่วนปากหรือขอบของเครื่องจักสานจะเป็นส่วนสำคัญที่ช่วย บังคับให้เครื่องจักสานคงรูปอยู่ ได้ การสร้างงานจักสานนอกจากต้องใช้ความประณีต พิถีพิถัน ในการสานแล้ว สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือ ลวดลายของงาน จักสานนั้น ถือเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างมูลค่าให้กับงานจักสาน แต่ละชิ้น โดยลายสานทั่วไป คือ ลายขัดและลายสอง เป็นลาย เริ่มแรกเมื่อผู้สานเริ่มหัดสานงาน จากนั้นจึงมีการพัฒนาลวดลาย ขึ้นจาก ลายดั้งเดิม เช่น ลายตีหล่ม เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

เครื่องจักสานจากไม้ไผ่

นายทา ละดาดาช

บ้านเลขที่ ๑๖ หมู่ที่ ๑ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอคูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

๑. ด้านหัตถกรรม สิ่งประดิษฐ์และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

สานตะกร้าพลาสติก

นางกานดา อวยชัย

บ้านเลขที่ ๕๓ หมู่ ๔ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอคูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ความเป็นมา

ในปัจจุบันขยะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นและก่อให้เกิดปัญหาภาวะโลกร้อนและปัญหาในการกำจัดขยะมูลฝอย และจากแนวคิดการบริหารจัดการขยะต้นทางจากหน่วยงานราชการ จึงมีแนวคิดที่จะนำขยะเศษวัสดุกลับมาใช้ประโยชน์ จึงได้มีแนวความคิดที่จะนำชองกาแพ โอวันตินมาทำเป็นเครื่องใช้จึงได้นำมาสานเป็นกระเป๋าซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้เพราะมีความคงทนและยังเป็นการของที่ไม่มีประโยชน์กลับมาใช้ประโยชน์ได้อีกด้วย วิธีสานกระเป๋าจากชองกาแพ

- ๑.นำชองกาแพมาตัดทั้งสองแล้วนำมาล้างให้สะอาดเพื่อที่จะนำมาพับ
- ๒.นำชองกาแพมาพับครึ่ง เมื่อพับเสร็จแล้วก็นำมาแม่กมาเย็บจนได้จำนวนที่ต้องการ
- ๓.นำมาสานต่อๆกันไปเรื่อย ๆ
- ๔.เมื่อสานเสร็จก็นำสายกระเป๋าไปเย็บให้เสร็จจนเรียบร้อยสวยงาม

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

กลุ่มทอผ้ามัดหมี่มัดย้อม

นางสุนารี ปัดถาวะโร (ประธานกลุ่มทอผ้ามัดหมี่)

บ้านเลขที่ ๘๖ หมู่ ๔ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอคูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ความเป็นมา

ผ้ามัดหมี่ เป็นการทอผ้าอย่างหนึ่งที่มีการสร้างลวดลายก่อนที่จะทำการย้อมสี การทำลายผ้ามัดหมี่เป็นการเอาเชือกมัดด้ายหรือมัดเส้นไหมตามลวดลายที่ได้ออกแบบไว้ การมัดและย้อมลายจะมีการทำทั้งเส้นทางแนวยืน และแนวนอนหรือที่เรียกว่าแนวพุ่ง มีการสันนิษฐานว่าการมัดลายในแนวยืนน่าจะมีมาก่อนในแนวพุ่ง และจากการสืบค้นมีข้อสันนิษฐานว่าน่าจะได้รับแบบอย่างมาจากประเทศอินเดีย โดยในสมัยโบราณที่มีการค้าขายกันและติดมากับสินค้าอื่น การทอผ้ามัดหมี่โบราณนิยมการย้อมสีด้วยสีธรรมชาติ เช่น สีแดงจากครั่ง สีน้ำเงินจากคราม เป็นต้น ส่วนผ้าไหมมัดหมี่จะนิยมทำในกลุ่มไท-ลาวในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากเส้นทางการรับแบบอย่างของผ้ามัดหมี่ คือจากอินเดีย ผ่านมาทางอินโดนีเซียและกัมพูชาหรือเขมร ดังที่เราจะเห็นได้ว่าผ้าไหมมัดหมี่ของจังหวัดอุดรธานี จะเป็นวัฒนธรรมที่เป็นแบบเขมรอย่างเห็นได้ชัด ปัจจุบันผ้ามัดหมี่มีการทำกันอย่างแพร่หลาย สามารถทำได้ทั้งผ้าฝ้ายและผ้าไหม โดยเฉพาะผ้าไหมจะมีความสวยงามมาก นอกจากตัวผ้าไหมเองแล้ว ลวดลายและสีสันทันยังเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความสวยงามให้มากยิ่งขึ้น การอนุรักษ์ลวดลายโบราณ และนำมาประยุกต์ใช้ จึงเป็นสิ่งที่น่าจะได้รับ การส่งเสริมพัฒนาเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น การเก็บรวบรวมองค์ความรู้เกี่ยวกับการผลิตผ้าไหมมัดหมี่สีธรรมชาติเพื่อการถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อไปจึงเป็นเรื่องที่ดีและควรให้การสนับสนุน สำหรับลวดลายต่างๆที่มีการสร้างสรรค์มาแต่โบราณ จึงเป็นงานศิลป์ที่ควรแก่คุณค่าให้เป็นสินทรัพย์ของแผ่นดินไทยตลอด ไปการทำผ้ามัดหมี่เป็นศิลปะการทอผ้าพื้นเมืองชนิดหนึ่งนิยมทำกันมาช้านานในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยและบางจังหวัดในภาคกลาง ชาวบ้านจะใช้เวลาว่างจากการทำนาและการเก็บเกี่ยวมาทอผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน หรือทอผ้าเอาไว้ใช้ในงานประเพณีต่างๆ ลวดลายส่วนใหญ่มาจากอิทธิพลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว การทำผ้ามัดหมี่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่นิยมทำด้วยไหม ศิลปะการทำผ้ามัดหมี่นั้นทำได้โดยการมัดย้อมเส้นไหมให้เกิดสีและลวดลายก่อนแล้วจึงนำไปเรียงทอบนกี่ออกมาเป็นผืนผ้าวัฒนธรรมการทำผ้ามัดหมี่ของไทยนั้นนิยมทำกันที่ไหมเส้นพุ่งเท่านั้น ลักษณะเฉพาะของผ้ามัดหมี่ อยู่ที่รอยซึมของสีที่วิ่งไปตามบริเวณของลวดลายที่ถูกมัด ถึงแม้จะใช้ความแม่นยำในการทอมากเพียงไร ก็จะทำให้เกิดลักษณะความเหลืองล้าของสีบนเส้นไหมให้เห็นต่างไปจากผ้าทอมือชนิดอื่นๆ นับเป็นเอกลักษณ์ของผ้าไหมมัดหมี่โดยแท้ ผ้ามัดหมี่แต่ละชิ้นนั้นมักไม่มีการซ้ำกัน ถึงแม้ว่าจะมีสีลวดลายเดิมวางไว้เป็นตัวอย่างก็ตาม ทั้งนี้เพราะว่าทุกขั้นตอนของการประดิษฐ์ ล้วนเกิดจากน้ำมือและน้ำพักน้ำแรงของคนทั้งสิ้น ความมีเสน่ห์ของผ้าไหมมัดหมี่ในแต่ละชิ้นก็คือ “ความเป็นชิ้นเดียวในโลก” นั่นเอง จึงนับว่าเป็นงานศิลปะอันทรงคุณค่ายิ่ง

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

๒. ด้านแพทย์แผนไทย

นางวรรณิ งามใจ

บ้านเลขที่ ๘๒ หมู่ ๔ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ความเป็นมา

นางวรรณิ งามใจ เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถด้านการนำสมุนไพรมาใช้ สามารถปรุงเป็นยาสมุนไพรพื้นบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น แพทย์แผนไทย พิษสมุนไพรพื้นบ้าน การแพทย์แผนไทย หรือ การแพทย์แผนโบราณ เป็นการดูแลสุขภาพทั้งสภาวะปกติ และสภาวะที่ ผิดปกติ (เป็นโรค) โดยใช้ทฤษฎีความสมดุลของธาตุต่าง ๆ ในร่างกายและกายวิภาคศาสตร์ (anatomy) หลัก วิชาการวิทยาศาสตร์การแพทย์เข้ามาอธิบายตามหลักวิชาการหลักเวชปฏิบัติ จากหลักฐานสมัยอยุธยาพบว่า การแพทย์แผนไทยได้รับจากอายุรเวทอินเดีย เป็นสามัญ โดยกล่าวว่าหมอชิวโกมารภัจจ (แพทย์ประจำกาย ของพระพุทธเจ้า) เป็นผู้แต่งคัมภีร์แพทย์ ครั้นพระพุทธศาสนาเริ่มเผยแผ่เข้ามาสู่ไทย พระสงฆ์ผู้เข้ามาเผยแผ่ พระพุทธศาสนาได้นำความรู้ในการรักษาโรค เข้ามาใช้กับชาวบ้านด้วย จึงเกิดการผสมผสานกับวัฒนธรรมและ วิถีชีวิตของคนไทย

ภูมิปัญญาเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดูแลสุขภาพนับเป็นความรู้ ความคิด ความเชื่อที่ท้องถิ่นได้สั่งสมและสืบทอดต่อกันมาโดยเรียนรู้จากรุ่นปู่ ย่า ตา ยาย สู้รุ่นลูก หลานและญาติพี่น้อง โดยผ่านวิธีการหลายอย่าง เช่น การอนุรักษ์ พื้นฟูการประยุกต์ และการสร้างใหม่ทำให้ความรู้เหล่านี้เกิดประโยชน์แก่สังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ความเฉลียวฉลาดในการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของคนรุ่นปู่ ย่า ตา ยายหรือบรรพบุรุษจึงนับเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งในการป้องกันและแก้ปัญหาสุขภาพของสมาชิกในชุมชนได้เป็นอย่างดีซึ่งผู้คนสมัยก่อนพึ่งพาอาศัยธรรมชาติแทบทุกด้านตั้งแต่อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ทั้งนี้ พิษสมุนไพรเป็นผลผลิตจากธรรมชาติที่มนุษย์รู้จักนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการรักษาโรคภัยไข้เจ็บตั้งแต่โบราณกาล

ดังนั้นการใช้สมุนไพรพื้นบ้านจึงถือเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ล้ำค่าของสังคมไทยที่เกิดจากความสามารถ จำแนกแยกแยะฤทธิ์และสรรพคุณของสมุนไพรจากธรรมชาติเพื่อใช้ในการเยียวยารักษาความเจ็บป่วย นอกจากนี้สมุนไพรยังถูกใช้เป็นอาหารเสริมสำหรับคนทั่วไปที่มีสุขภาพปกติ เพื่อทำให้เกิดสมดุลของการทำงานของร่างกายเสริมภูมิคุ้มกันต้านทานและป้องกันโรคบางชนิดได้ด้วย

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

๓. ด้านภาษาและวรรณกรรม

นายสีกา อินทสร้อย

บ้านเลขที่ ๔๘ หมู่ ๑ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ความเป็นมา

นายสีกา อินทสร้อย เป็นผู้มีความรู้ความเชื่อด้านศาสนาและวัฒนธรรม เกี่ยวกับการสู่ขวัญ หรือ สูด ขวน เป็นประเพณีอยู่ในทุกขั้นตอนชีวิตของชาวอีสาน โดยเฉพาะชาวภูไท เช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์ใดที่ทำให้คน ในครอบครัวตื่นตกใจ เสียขวัญ ก็จะทำพิธีสู่ขวัญ รวมถึงเมื่อมีเด็กเกิดใหม่ มีงานแต่งงาน มีการบวช มีความก้าวหน้าเจริญในอาชีพการงาน ได้ตำแหน่งใหม่ หรือเมื่อมีอาคันตุกะมาเยือน หรือเมื่อมีสมาชิกใน ครอบครัวจะเดินทางไปต่างประเทศ ก็จะมีพิธีสู่ขวัญเช่นกัน โดยจะมีหมอสูด (หมอพราหมณ์) ท่องคาถาเรียก ขวัญกลับคืนมา หรือสร้างความเป็นสิริมงคลให้เกิดขวัญเพื่อความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต โดยมีการผูกเชือกด้ายสี ขาวที่ข้อมือผู้สู่ขวัญ หรือผูกให้กันและกัน แสดงออกถึงสายใยแห่งความผูกพันและเอื้ออาทรต่อกันอย่างยิ่ง

ลักษณะเด่นเชิงรูปธรรม ในพิธีสู่ขวัญจะมีพานบายศรีทรงพุ่มเป็นชั้นๆ ทำจากใบตองและดอกไม้ และ มีการผูกเชือกด้วยด้ายสีขาวที่ข้อมือผู้สู่ขวัญหรือผูกให้กันและกัน

ลักษณะเด่นเชิงนามธรรม แสดงออกถึงสายใยแห่งความผูกพันและเอื้ออาทรต่อกัน

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

๔. ด้านศิลปกรรม

นายทวี ห้าวหาญ
หมู่ที่ ๔ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ความเป็นมา

นายทวี ห้าวหาญ อาศัยอยู่ที่ หมู่ ๔ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี ประวัติด้านภาษาและวรรณกรรมและมีความเชี่ยวชาญด้านจิตรกรรม (Painting) ผลงานศิลปะที่แสดงออกด้วยการขีดเขียน การวาดภาพ ระบายสีตามฝาผนังวัดโบสถ์และโรงเรียน เพื่อให้เกิดเป็นงานศิลปะที่มีความสวยงามเป็นรูป ๒ มิติ เป็นรูปแบบที่ไม่มีความลึกหรืออนุหนา แต่สามารถเขียนลงตาให้เห็นว่ามี ความลึกหรืออนุได้ เป็นต้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

๕. ด้านการเกษตร

นายเสมา จันทร์สุข
บ้านเลขที่ ๖๙ หมู่ ๑ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอภูแก้ว จังหวัดอุดรธานี

ความเป็นมา

การทำเกษตรผสมผสานหมุนเวียน (หมอดิน) ช่วยให้ชาวบ้านสามารถใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด สามารถลดรายจ่ายในการซื้อวัตถุดิบในการประกอบอาหาร มีความมั่นคงทางด้านรายได้อย่างต่อเนื่องจากการขายผลผลิตทางการเกษตร มีความมั่นคง และมีอิสระในการใช้ชีวิต ลดการพึ่งพาทายจากภายนอก ใช้แรงงานในการทำเกษตรจากครัวเรือน อาศัยช่วยกันทำคนละไม้คนละมือ

นายเสมา จันทร์สุข เป็นเกษตรกรคนหนึ่งที่มีการปลูกพืชแบบผสมผสาน (หมอดิน) ภายในบ้าน ประกอบด้วย เลี้ยงปลา ผัก ผลไม้ พืชสวนครัว สมุนไพรจำนวนมาก ภายในบริเวณบ้าน ในสวนของนายเสมา ยังมีการทำ ถังหมักชีวภาพ เพื่อเป็นปุ๋ยเนื่องจากนายเสมาเจอกับต้นทุน การใช้ปุ๋ยเคมี ยาปราบศัตรูพืชซึ่งเป็นต้นทุนระยะยาว และเกิดความจำเป็นที่ต้องใช้เพิ่มขึ้น บางครั้งคิดว่า ได้กำไร แต่ต้องมาแบกรับภาระต้นทุน ด้านนี้ไว้อย่างมาก นายเสมาจึงคิดทำน้ำหมักใช้ในครัวเรือน เพื่อลดการใช้ปุ๋ยเคมีและรายได้ก็เพิ่มขึ้นตามมา

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

๖. ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณี

นายสีกา อินทะสร้อย

บ้านเลขที่ ๔๘ หมู่ ๑ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี

ภูมิรู้/ภูมิปัญญา

นายสีกา อินทะสร้อย มีความสนใจทางด้านศาสนา ได้รับการยกย่องให้เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญในการดำเนินการพิธีกรรมทางศาสนาพุทธและพิธีกรรมทางศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

ผลงานที่ได้รับการยกย่อง

เป็นผู้นำในการดำเนินการทางการบวงสรวงต่างๆ และเป็นผู้นำกล่าวสวดมนต์ในงานพิธีต่างๆ เช่น งานประเพณีสงกรานต์ขององค์การบริหารส่วนตำบลโนนทองอินทร์ (กิจกรรมการขอขมาผู้สูงอายุ, การนำสวดมนต์พิธีทางพุทธศาสนา) , กิจกรรมทำบุญขึ้นบ้านใหม่, งานมงคล, งานอวมงคล

ประเพณีบุญบั้งไฟ ตำบลโนนทองอินทร์ อำเภอกู่แก้ว จังหวัดอุดรธานี

ความเป็นมา

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรม ส่วนมากต้องอาศัยฟ้าฝนในการทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำนาในภาคอีสาน ดังนั้นจึงมีประเพณีความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับการขอฝนเช่น ประเพณีบุญบั้งไฟ ซึ่งเป็นประเพณีพื้นบ้านของชาวอีสานที่ผูกพันกับความเชื่อในเรื่องการขอฝนด้วยการทำบั้งไฟจุดขึ้นไปบนฟ้าเพื่อขอฝนจากพญาแถน

ตำนานเรื่องเล่า

ตำนานของประเพณีบุญบั้งไฟ ผูกพันกับนิทานพื้นบ้านสองเรื่องคือเรื่องท้าวผาแดงนางไอ่ และเรื่องสงครามระหว่างพญาคันคากกับพญาแถน ซึ่งเป็นเรื่องที่กล่าวถึงที่มาของการยิงบั้งไฟเลยทีเดียว

ด้านวัฒนธรรม

ประเพณีตำนานเรื่องนี้เริ่มจากพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นพญาคันคาก (คางคก) อาศัยอยู่ที่ต้นไม้ใหญ่ ครั้งนั้น พญาแถน เทพผู้เป็นใหญ่ในสวรรค์ผู้บันดาลให้ฝนตก เกิดไม่พอใจชาวโลกจึงบันดาลให้ฝนไม่ตกเลยตลอด ๗ ปี ๗ เดือน ๗ วัน

ชาวเมืองทนมไม่ไหวจึงคิดทำสงครามกับพญาแถน แต่สู้พญาแถนกับกองทัพเทวดาไม่ได้ ถูกไล่ล่าหนีมาถึงต้นไม้อายุที่พญาคันคากอาศัยอยู่ในที่สุดพญาคันคากตกลงใจเป็นจอมทัพของโลกต่อสู้กับพญาแถน พญาคันคากให้พญาปลวกก่อจอมปลวกขึ้นไปจนถึงสวรรค์ ให้พญาอมดไม่ไปทำลายด้ามอาวุธของทหารและอาวุธพญาแถน และให้พญาผึ้ง ต่อ แตน ไปต่ออาหารและพญาแถนฝ่ายเทวดาพาแพะพญาแถนจึงให้คำมั่นหากมนุษย์ยังบั้งไฟขึ้นไปเดือนเมื่อไรจะรีบบันดาลให้ฝนตกลงมาให้ทันที และถ้ากบเขียดร้องก็ถือเป็นสัญญาณว่าฝนได้ตกลงถึงพื้นแล้ว และเมื่อใดที่ชาวเมืองเล่นว่าวก็เป็นสัญญาณแห่งการหมดสิ้นฤดูฝน พญาแถนก็บันดาลให้ฝนหยุดตก

ประเพณีบั้งไฟ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า บุญเดือนหก จัดเป็นบุญประจำปีทุกปีในช่วงเดือนพฤษภาคมซึ่งเป็นช่วงก่อนที่จะลงมือทำนาโดยมีจุดประสงค์สำคัญ คือ การขอฝน ชาวบ้านในภาคอีสาน ถือว่าบั้งไฟเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญมาก เพราะเชื่อว่าหากหมู่บ้านใดไม่จัดบั้งไฟก็อาจก่อให้เกิดภัยพิบัติ เช่น โรคภัยไข้เจ็บ หรือทุกข์ภัยแก่ชุมชนได้ สำหรับการจัดงานและการละเล่นในประเพณีบั้งไฟนั้น ในวันสุกดิบ ซึ่งหมายถึงวันที่ชาวบ้านจะจัดขบวนแห่บั้งไฟไปยังศาลปู่ตาของหมู่บ้าน เพื่อทำพิธีเช่นสรวง มีการจุดบั้งไฟที่ใช้ในการเสี่ยงทาย เพื่อเสี่ยงทายดูความอุดมสมบูรณ์และความสำเร็จในการทำนาของปีนั้น จากนั้นก็พากันตีมโหรี ฟ้อนร่ายรอบศาลปู่ตาเป็นที่สนุกสนาน แล้วก็แห่บั้งไฟไปยังสถานที่จัดงาน หรือหมู่บ้านที่จัดงานบั้งไฟ เพื่อจุดแข่งขันประกวด ประชันกันต่อไปในวันแรกของเทศกาลหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "วันโฮม" จะมีการนำเอาบั้งไฟออกมาแห่แหกันก่อน จนกระทั่งวันที่ ๒ ถึงจะนำบั้งไฟไปจุดกันกลางทุ่งนา โดยเฉพาะที่จุดบั้งไฟต้องทำเป็นพะองพาดขึ้นไปบนต้นไม้อายุสูงประมาณ ๓๐ เมตร แล้วจุดชนวนให้ดินปืนเกิดการระเบิด ปัจจุบันได้มีการประกวดความสวยงามและความสูงของบั้งไฟที่พุ่งขึ้นไปบนท้องฟ้าและหากบั้งไฟอันไหนไม่ยอมพุ่งขึ้น เพราะดินปืนตัน เจ้าของบั้งไฟก็จะถูกจับโยนลงโนโคสนตมกลางทุ่งนาเป็นการทำโทษ ในปัจจุบันบั้งไฟที่ใช้จุดแข่งขันมีหลากหลายที่นิยมเรียกกัน ได้แก่ บั้งไฟหมื่น บั้งไฟแสน บั้งไฟล้าน ซึ่งมีปริมาณของดินปืนน้อยแตกต่างกันไป "บั้ง" แปลว่า "ไม้กระบอก" บั้งไฟเป็นดอกไม้เพลิง ทำจากกระบอกไม้ไผ่ที่อัดดินปืนเพื่อการจุดระเบิดให้พุ่งขึ้นไปในอากาศเป็นการบวงสรวงพญาแถน

"บั้งไฟหมื่น" บรรจุดินปืนขนาด ๑๒-๑๕๙ กิโลกรัม

"บั้งไฟแสน" บรรจุดินปืนขนาด ๑๒๐-๒๕๙ กิโลกรัม

"บั้งไฟล้าน" บรรจุดินปืนขนาด ๓๐๐ กิโลกรัมขึ้นไป

ถ้าบั้งไฟขึ้นสูงก็เชื่อว่าฝนฟ้า ข้าวปลา อาหารจะอุดมสมบูรณ์ดีชาวบ้านก็จะพากันเลี้ยงฉลองรื่นเริงกันในหมู่ผู้
ไปร่วมงาน หากบั้งไฟแตกหรือไม่ขึ้นก็หมายความว่าฝนฟ้าไม่ตกต้องตามฤดูกาลเป็นต้น
พิธีกรรม ประกอบด้วย

- การประกวดขบวนแห่บั้งไฟสวยงาม
- การประกวดขบวนรำเซิ้ง
- การแข่งขันจุดบั้งไฟขึ้นสูง
- การแข่งขันจุดบั้งไฟแฟนซี (บั้งไฟ แสง สี เสียง)
- การประกวดกองเชียร์บั้งไฟในวันแข่งขันจุดบั้งไฟขึ้นสูง

สรุป

ประเพณีบุญบั้งไฟเป็นงานประเพณีที่สร้างความสนุกสนาน และความสามัคคีของ
ประชาชนในชุมชน เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาวอีสานเอาไว้ให้สืบทอดถึงลูกหลาน
และสืบสานประเพณีความเชื่อในเรื่องการขอฝนของชาวอีสานที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน อีกทั้งยังเป็นการ
ตักเตือนให้รู้ว่าธรรมชาติเป็นสิ่งไม่แน่นอน เกษตรกรไม่ควรประมาท

ภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลโนนทองอินทร์

๑.ด้านการเกษตร

ลำดับที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การเกษตร (หมอดิน)	นายเสมา จันทร์สุข	๖๙/ หมู่ที่ ๑
๒	เกษตรอินทรีย์	นายเจริญทรัพย์ ทวีนนท์	๓ หมู่ที่ ๑
๓	การทำปุ๋ยอินทรีย์	นางวาสนา ละดาดาช	๕๒ หมู่ที่ ๔

๒.ด้านหัตถกรรม สิ่งประดิษฐ์ และการแปรรูปผลิตภัณฑ์

ลำดับที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การทำตะกร้าจากไม้ไผ่	นายประสิทธิ์ ขานเพราะ	๓๘ หมู่ที่ ๔
๒	การทำกระติบข้าวจากไม้ไผ่	นายสุพรรณ จันทะสิงหาญ	๔๑ หมู่ ๕
๓	การทำตะกร้าจากไม้ไผ่	นายทา ละดาดาช	๑๖ หมู่ที่ ๑
๔	การทำตะกร้า/ข้องจากไม้ไผ่	นายบัว ระบกเวีย	๔ หมู่ที่ ๓
๓	การถักไม้กวาดดอกหญ้า	นางอำนาจ เสียงอ่อน	๕๒ หมู่ที่ ๗
๔	การทำผ้ามัดหมี่ข้อมคราม	นางสุนารี ปัดถาวะโร	๘๖ หมู่ที่ ๔
๕	กรทำผ้ามัดหมี่ข้อม	นางเวียง เครือเนตร	๗๘ หมู่ที่ ๔
๖	การทำผ้ามัดหมี่	นางทองยูน ขานเพราะ	๗๙ หมู่ที่ ๒

๓.ด้านการแพทย์แพทย์ไทย/สมุนไพรและยารักษาโรค

ลำดับที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การนวดแผนไทย	นางวรรณิ งามใจ	๘๒ หมู่ที่ ๔
๒	การนวดแผนไทย	นางไพวัลย์ โลสิงห์	๑๗๖ หมู่ที่ ๔
๓	การนวดแผนไทย	นางหนู จันอ่อน	๗๖ หมู่ที่ ๔
๔	การนวดแผนไทย	นางหนูปาง ขวานอก	๔๓ หมู่ที่ ๔
๕	การนวดแผนไทย	นางหนูปาง ขวานอก	๔๓ หมู่ที่ ๔
๖	การนวดแผนไทย	นางสาวสุนันท์ วงษ์สิงห์	หมู่ที่ ๘
๗	ทำสมุนไพรลูกประคบ	นางจันทะสี ชอบชิต	๘ หมู่ที่ ๔
๘	ยารักษาพิษไข้	นายสีกา อินทะสร้อย	๔๘ หมู่ที่ ๑
๙	ยาขับมดลูก	นางบัวสอน ฐัญญู	๙ หมู่ที่ ๔
๑๐	รักษาพิษงู สัตว์มีพิษ	นายชาติศรี ศรีจันทร์	๑๐๖ หมู่ที่ ๔
๑๑	รักษาฝีหนอง	นายทอง ศรีจันทร์	๑๓ หมู่ที่ ๔
๑๒	รักษาเป่าน้ำมันต่อกระดูก	นายบัวโล่ย์ สุทธิพรหม	หมู่ที่ ๓

๔.ด้านศิลปกรรม

ลำดับ ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	การเขียนภาพวาดระบายสี	นายทวี ห้าวหาญ	หมู่ ๔
๒	การตีกลองยาว	นายกิตติวัฒน์ พรหมบุตร	หมู่ ๔

๕.ด้านภาษาและวรรณกรรม

ลำดับ ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	หมอสู่ขวัญ	นายสีกา อินทะสร้อย	๔๘ หมู่ ๑
๒	หมอสู่ขวัญ	นายประสิทธิ์ ขานเพราะ	๓๘ หมู่ ๔
๓	หมอสู่ขวัญ	นายนคร โลสิงห์	๘๐ หมู่ ๗

๖.ด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี

ลำดับ ที่	ชื่อของภูมิปัญญา	ชื่อเจ้าของภูมิปัญญา	ที่อยู่
๑	พิธีกรรมทางศาสนา	นายสีกา อินทะสร้อย	๔๘ หมู่ ๑
๒	พิธีกรรมทางศาสนา	นายพรม โสภิน	๑๑ หมู่ ๕
๓	พิธีกรรมทางศาสนา	นายนคร โลสิงห์	๘๐ หมู่ ๗